

Sükösd Mihály

Viszontlátásra, Ginsberg

Már negyedik hete, hogy Allen Ginsberg elhunyt. Sokáig szoktam gyászolni halottaimat.

Múlik az idő, tárgyilagosan darálnak a történelem malmai. A magyar nyelvű beatantológia, az Üvöltés 1967-ben jelent meg, három kiadása fogyott el, körülményeink között hatalmas példányszámokban. Azóta már a harmadik ifjúsági évfjártat kezében látom az agyonjegyzetelt, a szó szoros értelmében rongyosra olvasott, ragasztóval egybetákolott köteteket. Hivatásos színészek és amatőr versmondók éveken át szavalták a beatköltőket: az Egyetemi Színpadon, földalatti pinceklubokban, vidéki művelődési otthonokban. Engedéllyel, engedély nélkül. A sikerből a magyar kötet összeállítójának is kijutott: beattantulmányomat feltehetően többen olvasták, mint egyéb műveimet összesen. A tény nem boldogít, de szégyenkezésre sem készítet. Így alakult a helyzet.

A magyar Üvöltés sikerét ugyanis – esztétikai értékei mellett – a paradox történelmi helyzet és időpont határozta meg. Az amerikai és nyugat-európai, baloldali diákmozgalmak hullámhegyének csúcsán, a párizsi május és a prágai tavasz előestéjén, 1967-ben látott napvilágot. Ugyanez az időszak Magyarországon a gazdasági mechanizmus-reform születését, a pártállami rendszer megújításának illúzióit jelöli.

A diadalmasnak látszó hatvanas években járunk tehát. Ahogy megszépítő emlékezetünk mostanában mind többször elénk vetíti a későbbi, mind gorombább évtizedekkel szemben. Amerikában azonban korábban kezdődtek az úgynevezett hatvanas évek. A koreai háború és a McCarthy-korszak végén, a hidegháború lassú enyhülésének idején. Ginsberg 1957-ben véglegecsíti korszakos költeményét, az Üvöltést. Műhelyvallomása máig tanulságos. „Nem írok én verset, gondoltam, csak írom bátran, ahogy épp kikívánkozok belőlem, nekieresztem a képzeletemet, feltöröm a titkot, ákombákomokat, mágikus sorokat búvölők elő elmém igazi mélységéből... Így keletkezett az Üvöltés első sora: „láttam nemzedékem legjobb elméit” stb. Aztán az első részt mindenestül, félőrülden gépeltem le egyetlen délután...”

Ginsberg és nemzedéke imádta és gyűlölte Amerikát. Imádta az alapító atyák köztársaságát, aztán az alkotmányban biztosított szabadságot, továbbá az ország szépségét, különféle tájait. Gyűlölte viszont a szabadság megfélemezését a második világháború utáni években. Irodalmi irányzat a XX. századi Amerikában aligha volt

„A magyar üvöltés sikerét ugyanis... a paradox történelmi helyzet és időpont határozta meg. Az amerikai és nyugat-európai, baloldali diákmozgalmak hullámhegyének csúcsán, a párizsi május és a prágai tavasz előestéjén, 1967-ben látott napvilágot.”

meg olyannyira kívülről és kitagadott, mint a beatnemzedék. Az akadémikus műbírálat hosszú éveken át dilettáns, szeméremértő, társadalomellenes irányzatnak minősítette. Az utálkozó idegenkedés legfőbb oka a beatnemzedék tagadására épült, negatív világképe lehetett, amely maradtalanul utasította el a hivatalos Amerika társadalmi értékrendjét, etikai normatíváját és mindennapi életformáját. A nemzedék vágyképe nem társadalmi állapot, hanem az egyéni szabadság kötetlen birodalma. A társadalom – a kapitalista és a szocialista egyaránt – azért rossz, mert mechanizmus részekre darabolja, kiüriti a személyiséget. A legfőbb beathitvallás ezért: az egyénre szabott, önálló gondolkodás, pontosabban meditáció. Az önértelmezés, a szüntelen töprengés lélekállapot.

Szó, sok szó, mondja Hamlet királyfi örökérvényűen. Mi lett a magyar Üvöltés hajdani szerzőiből? Sokan eltűntek, lemorzsolódtak, legfeljebb a hatalmas létszámú amerikai irodalom átlagszínvonalán vesztegelnek. Kerouac – Ginsberg barátja, ihletője – időnek előtte elhunyt. Híres regényét, az Útot ma újraolvassa családásunk nyilvánvaló. Túl sok a rögtönzés, az akart-akaratlan ösztönösség, túl kevés a tervszerű műhelymunka.

Maradt – megmaradt – Ginsberg. Akiről ma a világ minden jobb országában terjedelmes doktori disszertációkat írnak. Nehezen fogadta el az amerikai akadémikus közvélemény, de mostanában már Walt Whitman méltó örökösének, nagy költőnek hirdetik. Beleszámítva a magánszemélyiség közismert iszákossgát, narkófogasztását, homoszexualitását. Élete csúcspontján Ginsberg szabadon kóborolt, a hagyományos értékrenddel szemben a kihívó és büntetést érdemlő cselekedeteket sorát követte el. Indiában például különféle kábítószerrel próbált ki önmagán, ezek következtében úgy kinyúlt a tengerparton, hogy halottnak hitték. Aztán feltámadt. Később, meggondolatlan kormányzati engedéllyel meghívták az akkori Csehszlovákiába. Lelkes diákok fogadták már a repülőtéren, attól kezdve diadalünnepp, csúcspont a felolvasási est. Ginsberg fokozatosan lendült bele, előbb csak ruhadarabjait hajigálta a közönség közé, később a meztelen hímtagjával ütemelte versonaknak lejtését. Villámgyorsan kiutasították a szocialista országból, tapintatos rendőri egység szállította ki a prágai repülőtérré.

Ötvennegyedik évében járt, amikor 1980-ban, Budapesten megje-

lent. Külsőre is különbözött a beatkorszak három világrész polgárait pukkasztó szörnyetegeitől. Borotvált arc a szakállbozót helyén, magas homlokáról elfésülve a pusztuló haj, a csupaszkodó, boltozatos koponya már az öröklétnak kínálta magát. Zakót és fehér inget viselt, nyakkendő kötött, nem tornacipőben járt. A tiszteletére adott Hobo Blues Band-hangversenyen még felidézte egykori szerepváltozatait, emelt karral vezényelte a zenekart. Nagyon rövid időre tudtam csak beszélgetni vele, asztalukhoz szüntelenül odatódultak a tévériporterek és Hobo hívei. Később, szakemberi többszempontú egy okos, higgadt értelmiségi beszélt. Az amerikai vers szabályairól általában, és az ő, Ginsberg verseinek szabályairól különösképp. Meg arról, hogy mit jelentett számára William Blake, a XVIII. századi angol költő-proféta. Később Debrecenbe is ellátogatott, a kirándulásról szép, érzékletes beszámolót írt **Eörsi István**.

Aztán elhunyt. Élete hetvenedik évében, májrák plusz prosztatarák, ha jól olvasom a lidércnyomásos körismét. Jézus Krisztus és Buddha közös csodája, hogy a temérdek kemény alkohollal és kábítószerrel idáig bírta.

Búcsúzóul rövid idézet az Üvöltést magyarra fordító Orbán Ottó „Ginsberg Budapesten” című verséből: „viszlát Allen, viszlát zavaros üdvösségünk fiataliságunk nagyhangú versétől búcsúzom, a hatvanas évek illúzióitól...”

„Jó tudni, hogy lényegünk közös.” Így zárja versét Orbán, így sejtem magam is. Majd még találkozunk.

Mao-trjoska

